

den avond van
in de Geref. Kerk
en vervuld wor-
Herv. predikant

oy hierover o.a.
d laat, een dag
te dienst in den
veede dienst met
in de nieuwe
De derde dienst
len in angst en
g heerlijk! En
Amstelveen van
kerl!"

e „Hersteld
t. Zekere „ver-
den vorbroken.

ten, dat zooiets
gaarne dekken

J. W.

Overijssel heeft
op een zaak
door Ds Knoop
deren was aan
predikanten, in-
vorden zijn, in
t meer worden
op de kwestie
op wijst, dat in
uitsluitend zeer
t.
lad voornoemd,
westie te gaan

n kerkelijk blad
meer aandacht
onderwerpen op
het vraagstuk
zoo groot ge-
lacht eraan te

zeggen dat de
als zij er uit

predikanten zoo-
it zij met hun
beter hun kerk

t op eenig punt
hij schrijft is

kelijkheid, dat
westie gesteld
d. De vraagstel-
an zij hier wel
45-jarigen leef-
an met ervaring
an andere kwa-
ere kwalificatie
we het m.i. al
kunnen spreken
-jarigen leeftijd
zijn voor groote

dat in het alge-
lang niet alle
ren des Woords
ensloep hebben.
iode waarin zij
die een groot
korten tijd in
n die na luttel-
dige predikers".
it beginnen met
r maanden on-
nige malen van
ndelijk als een
ritaat ontvangen

e eerste nu ook
e zijn. Ik hoorde
een preek van
heeft en van
jd stond op de
n, en dien men
kring. De preek
et bepaald onge-
erd, maar door-
termen. Ja, ter-
van „Vader Bra-
e, termen als:
eerbiedig schou-
en dergelijke,
k ben er echter
predikant geen
van zijn eigen
ezat om, indien
r van ook maar
hoorders.

rgetine, preekte,
ar in zijn preek
van het begin
e onzen tijd te
scherp en klaar

en waar. Zijn stijl en zinsbouw waren onberispe-
lijker en oorspronkelijker, dan die van den predi-
kant van 's morgens; ondanks zijn verblijf van tien-
tallen jaren op hetzelfde dorp, had hij zijn warmte
en enthousiasme niet verloren. Een enkele maal
gebruikte hij een term, ontleend aan den cate-
chismus of aan één der formulieren.

Toen des avonds mij een oordeel gevraagd werd
over deze preeken heb ik natuurlijk gezweigd, want
in zoo'n geval wordt het oordeel betrokken op
personen. Maar nu, nu ik onpersoonlijk spreken
kan, wil ik wel zeggen, dat ik mij heb afgevraagd,
hoe het mogelijk is dat na zooveel tientallen jaren
goed bearbeiden van het gereformeerde volk, het
oordeel luiden kan zóó, zooals het helaas maar
al te vaak wordt gehoord.

Maar de predikant van 's avonds, dien ik bedoel,
had van jongsaf aan geweigerd op beroep te preeken.
Hij heeft altijd een groote bescheidenheid geopen-
baard, heeft altijd ernstig gestudeerd. Misschien
is hij niet bekend.

Is het dan noodig dat iemand zichzelve bekend
maakt?

Was ik nu overtuigd, dat het geval van de twee
predikanten dat ik boven omschreef, op zichzelf
stond, dan zou ik het natuurlijk niet hebben ge-
noemd, maar ik ben ervan overtuigd, dat dat niet
het geval is. Zulke gevallen komen heel dikwijls
voor.

En dat is zóór jammer.

Want al is het waar, dat ook zulk een kleine
afgelegen gemeente wel een uitnemend begaafd die-
naar des Woords hebben mag, toch zouden zulke
gaven in breder kring misschien meer merkbaar
effect sorteren.

J. W.

De Dood van Yperen.

Sinds eenigen tijd maakt zijn ommegang onder
de menschen een boek, dat meer dan gewoonlijk
de harten, en dus ook de monden en de pennen,
in beweging brengt: „De Dood van Yperen“
door Wilhelm Schreiner.¹⁾ 't Is een boek over
den wereldoorlog, gelijk ook blijkt uit den onder-
titel „De Duitschers in Vlaanderen“, een dus van
de zeer vele, die in de laatste jaren den door „Im
Westen nichts neues“ gebaanden weg zijn gegaan.
Maar niet in de eerste plaats als oorlogsboek is
het in opspraak, doch als een christelijk boek over
den oorlog, dat niet is een beschouwing, doch een
actief verhaal, geschreven op grond van feitelijke
gegevens en gedragen door een bepaalde mentaliteit.

In dit oorlogsdagboek is aan het woord een Duit-
scher, die uit dagboek-aanteekeningen van front-
vrijwilligers een beschrijving geeft van den bewe-
gingsoorlog en daarna den langdurigen loopgraven-
krig, die in Vlaanderen heeft gewoed, schetst. Die
vrijwilligers waren christelijke studenten, opgeko-
men toen het vaderland hulp behoeftte, om een
dreigende bres in de West-Vlaamsche linien te
stoppen. „De drang van heilig moeten vaart door
tland en drijft ons voort... en vooral de regimen-
ten der jongeren hebben dit verstaan“ staat ergens
te lezen. En naar aanleiding van wat dan deze
studenten hebben geschreven, in dagboek-aante-
keningen en in brieven, heeft de auteur, blijkbaar
een Duitsch predikant, zijn boek samengesteld.

Lezen we de verschillende tot een verhaal aan-
eengevoegde fragmenten door, dan vinden we een
overigens begrijpelijk chauvinisme in den boven-
toon. Het geheele gebeuren wordt uit den Duitschen
gezichtshoek gezien en overal wordt tegenover „de
vijanden“ het goed recht en „het heilig moeten“
der Duitschers gesteld. Het strategisch beleid, de
onvergelijkelijke dapperheid der troepen, het groote
verantwoordelijkheidsgevoel van den enkeling die
op een bedreigd punt staat, dat alles wordt in
woorden en in feiten verheerlijkt, tegenover ge-
brektheid en onlust aan den anderen kant. Dat
is een eenzijdigheid, die hindert. Maar tenslotte
kennen we haar uit de oorlogsliteratuur als geheel
voldoende, om op dien grond het boek te mis-
prijzen.

Uit dit patriotisme min of meer voortvloeiend
is een tweede eigenschap, dat overal zich open-
baren gevoels van haat. De tegenstander is
de vijand, dien men niets liever toedent dan
nederlaag en dood. „Jongens, ik wou, dat het nu
maar eens begon“, lezen we, „ik brand van onge-
duld om maar gauw aan het schieten te komen“,
en elders als een der vertellers vindt het verminkte
lijk van zijn vriend: „de smart overmande me, doch
slechts enkele oogenblikken. Toen balde ik van
woede de vuisten: dat zal ik jullie betaald zetten.
Ik heb op aarde niets meer te verliezen. 't Is nu
mijn plicht er in den dood zooveel mogelijk mee
te nemen“, of, derde plaats uit de vele mogelijke
citaten: „ik zal je wreken, dat is mijn eenige ge-
dachte.“...

Eenerzijds is dit dus een boek van chauvinisme
en, althans gedeeltelijk, daaruit ontspruitende haat-
gevoelens, fel en hartstochtelijk.

Maar aan den anderen kant leeft in de dagboek-

fragmenten en vaak ook in de verbindende ver-
haaldeeltes een positief-christelijke geest, is er
overal uiting van geloof en Godsvertrouwen.

Daarmee rijst onmiddellijk de vraag, die ook de
oorzaak is van de opspraak welke dit boek wekt:
hoe zijn deze beide elementen met elkander te
rijmen? Waar blijft, bij alle christelijk denken en
spreken, het waarlijk christelijke? Volop is het een
oorlogsboek, dat de triomfen viert van den Duit-
schen „geest“, van Duitsch militair vermogen en
kranige Deutsche prestaties, dat, bij monde van een
der officieren, den nadruk legt op „(d)en rijkdom
van verborgen kracht, van zelfopofferen moed
en heldengrootheid (die) eerst door den oorlog
aan 't licht (is) getreden“. Welke plaats kan in zulk
een sfeer het christelijke innemen? Is hier niet het
christendom volkomen ondergeschikt aan een op-
gezweept nationalisme en heeft niet het chauvinis-
tisch zien op Duitsch belang het werkelijk christelijk
besef verdrongen?

Deze vragen, rhetorisch als ze zijn, formuleeren
het ernstige bezwaar, dat christelijk denken inbrengt
tegen dit „christelijke oorlogsboek“. 't Is ondanks
zijn christelijke gedachten niet een christelijk boek.

Maar waar ligt dan de fout? Het christelijke is
hier toch wel positief! En er zijn toch wel
meer boeken geschreven over strijd en bloedstoring,
die desondanks christelijke boeken waren. Onder
de vele boeken over onzen oorlog tegen
Spanje b.v. zijn ze zeker.

Het zijn aard en samenstelling van het boek, die
het hier doen, niet het bouw materiaal op zichzelf.

Wat de soldaat-studenten op hun dagboekbladen
hebben geschreven is hun eerlijke en respectabele
overtuiging geweest. Ze hebben, onder den invloed
van het geweldige gebeuren, de Deutsche zaak
identiek gezien met Gods zaak en in het geloof,
dat ze Gods wil volbrachten, zich in heroïsme
geofferd. Maar die uitingen, begrijpelijk en eer-
biedwekkend, hadden niet met de drastische be-
schrijvingen van oorlogsgeweld en slagveldtooneelen
tot een boek vereenigd moeten worden. Zulk een
samenvoeging en ensceenering moet ze maken tot
dragers van een mentaliteit, die den objectieven,
niet-Duitschen, en vooral ook den christelijken lezer,
stuitend is. Dat moest uitloopen op een telkens
weer storend dualisme.

Eén voorbeeld.

Wanneer daar een soldaat, een jongen nog, die
zijn trouwen en toegewijden kameraad als afzich-
telijk misvormden doode vindt, uitbarst in een
hartstochtelijk: „ik zal je wreken, dat is mijn eenige
gedachte“, is dat begrijpelijk. En als een oudere,
in een oogenblik van stillen ernst denkend aan zijn
gefallen vriend zegt: „ook de gestorven vriend zal
hem“ (= den achtergeblevene) nog iets kunnen zeg-
gen van onzen grootsten Vriend bij den Vader in
het licht en van Zijn eeuwige heerlijkheid“, kan
dat eveneens echt zijn en zuivere vertolking van
wat er omgaat in zijn hart. Maar in een verhaal
geobjectiveerd, als de mededeelingen aan een lezer,
die beide uitspraken ziet onder eenzelfde licht,
dat van het boek, en daardoor de momentele
omstandigheden in hun essentieel verschil niet
onderscheiden kan, moeten zulke tegenstrijdige ge-
dachten den indruk wekken van hinderlijke twee-
slachtigheid en wordt de christelijke idee, waar die
leeft, bespat met het bloed en den modder van
het slagveld.

De quæstie is dus deze, dat in het boek twee
gestalten naar voren komen: die van de soldaat-
studenten, die in het dagelijks zien van den dood
en in de volle bewustheid van een mogelijk on-
middellijk nabij levenseinde, de realiteit van hun
gelooven hebben gevoeld en beleeden en kracht
hebben geput uit de overtuiging, dat ze een „heilige
roeping“ volgden en een door God gewild offer
brachten — en dien van den Auteur, die (hij schreef
zijn boek in 1917, vóór de instorting dus van het
rijk) de dingen zag uit den Duitschen „geest“, en
daardoor, al was hij het zich misschien niet bewust,
deze van hun geloof sprekende studenten tooid
met de reclame-kleuren van den vaderlandschen
soldaat.

Deze tweedheid heeft het christelijk element van
het boek, dat krachtens zijn herkomst sterk spreekt,
vals van toon gemaakt en met de omgeving,
waarin het voorkomt, ten eenenmale in strijd. Mis-
schien zou een groot kunstenaar, een die over
gebeuren en gevoelens heen de verbinding der ver-
schillende psychische factoren had kunnen grij-
pen, in staat geweest zijn hier een bevredigende
eenheid te scheppen, deze auteur, die zijn mate-
riaal eenvoudig samenvoegde en zette in het kader
van het beschrijvende oorlogsverhaal, deed de fa-
tale misgreep, dat hij een boek maakte van wat,
zooals het was en zooals hij het liet, met piëteit in
den kleinen kring van verwanten en vrienden be-
waard had moeten blijven. Kort gezegd is de fout,
die we zochten, dus deze: dat de kern van dit
oorlogsboek geen stof is voor het oorlogsboek van
het bekende, ook hier gegeven, type. En dat te
meer, wij het beschrijvende gedeelte bladzijden
bevat, die in aanschouwelijkheid en realistische
uitbeelding voor die van Remarque, Ludwig Renn,
Beumelberg, Berndorff, Monka, Jacques Mortane,
Robert Graves e.d. oorlogsschrijvers niet onderdoen.

Van het algemeene thans komende tot het bij-
zondere, tot het boek als-zoodanig, beperk ik mij

tot het maken van een tweetal opmerkingen. Zo
houden trouwens met het bovenstaande verband.

Voor eerst deze. De samenstelling van het boek
is verward. Wel wordt het ingedeeld in twee
„boeken“, die wat het feitelijk betreft de stof
naar chronologische orde rangschikken, maar tel-
kens zijn, in den ik-vorm, andere personen aan
het woord, soms zonder eenige aanduiding, zoodat
men den spreker niet kent of ziet. Vaak ook wordt,
midden in een beschrijvend stuk een persoon spre-
kend ingevoerd, wiens mededeeling dan wel hol-
gen door den auteur verhaald wordt nader ad-
strueert, maar waardoor de lezer in de war ge-
bracht wordt bij de voorstelling van wat hij leest.
Dit alles vloeit voort uit de wijze, waarop de
auteur werkte, uit het opbouwen uit en heenbou-
wen om verschillende, tot zijn beschikking staande,
dagboekfragmenten. Maar het maakt zijn boek stuk-
werk, waarin de samenstellende deelen los naast
elkaar zijn blijven staan. En ten opzichte van de
belangstelling van den lezer heeft dat deze psycho-
logische fout, dat ze dikwijls onbevredigd blijft. Als
b.v. interesse is gewekt voor „kleinen Dahl“, die
gewond in de handen der Franschen valt en ver-
laten neerligt onder het bombardement der eigen
artillerie, blijft het levendige verhaal op eens steken
en verliest men den gewonde voor goed uit het oog.

De tweede, hiermee samenhangende opmerking
is, dat het lokaal zoo dikwijls verandert, dat men
niet meer weet, waar het verhaalde zich eigenlijk
afspeelt. Ook dit is weer gevolg van het feit, dat
dagboekfragmenten en brieven de bouwstof hebben
gevormd, maar intusschen maakt het 'den lezer
moeilijk, zich te oriënteren. We worden op tal
van plaatsen gebracht en ontmoeten daar steeds
weer andere personen, zoodat we het eene van
het andere niet meer onderscheiden.

Wat dus dit boek mist is concentratie, is verband.

En als we dan telkens komen te staan voor de
openbaring van intieme gedachten, van wat er
omgaat in de ziel van menschen, die we nauwelijks
kennen of in 't geheel nog niet hebben ontmoet, is
er een psychologische onevenwichtigheid, die de
kracht van de hoofdzak: de teekening van den
christen-soldaat in zijn frontbestaan, verzwakt, zoo
niet wegneemt. En omdat daartegenover sterk
spreekt de beschrijving van de frontverschrikkingen,
van bombardementen, bajonetaanvallen, loopgraaf-
verdediging, menschenverminking en gewonden-
ellende, in één woord: het zuivere oorlogsboek-
element, worden de christelijke woorden en ge-
dachten, die in werkelijkheid de kern zijn van het
boek, de franje, die schijnt op te sieren en mooi te
maken.

Vandaar dan de ergernis en de opspraak, die „De
Dood van Yperen“ heeft gewekt. Goed bedoeld is
het ongetwijfeld. De auteur heeft stellig tegenover
de god-looze oorlogsboeken het bewijs willen leve-
ren uit authentiek materiaal, dat er aan de fronten
ook in geestelijken zin gestreden is; zelfs heeft hij,
naar het mij voorkomt, den nadruk er op willen
leggen, dat de beste, meest toegewijde, volkomen
plichtbewuste Deutsche soldaten onder die geestelijk
strijdenden zijn geweest. Maar hij zag voorbij, dat in
het kader der oorlogsliteratuur, zooals die is ge-
worden op voorgang van Remarque, een christelijk
boek niet past en zeker niet een christelijk boek, dat
niet is gegroeid, maar gemaakt. Dat het op onder-
scheidene plaatsen boeit en zelfs zeer spannend is,
ontken ik niet, maar daar is het 't sensationeele,
dat trekt. En in die sfeer dissonneert het christelijke.
C. T.

¹⁾ Uitgave J. H. Kok N.V., Kampen, 1930.

Hubert Cuypers Kerstoratorium.

IV.

De tijden vervuld! Het Wonder der Wonderen
geschied!

Opdat de zondaar leven moog, Daalt de Ver-
losser van omhoog. Verbergt Zijn hooge Majesteit;
Wordt vleesch, wordt onze zaligheid.

Eeuwigheidsthema in tijdmaat: wie kan 't grijpen?
Hier moet het Onuitsprekelijke klinken; hier moet
het Ongehoorde soneeren in muziek!

„Dit is de dag, dien God ons schenkt“: a-capella
koor in afwisseling met het instrumentaalthema:

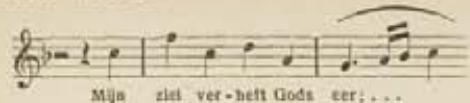

Gelukkige inleiding tot de spreek-muziek der an-
nunciatie. En de aankondiging zelf: rustig-verheven,
gewijd van sfeer.

Dan: zuiver door zijn reine eenvoud Maria's
overgave in de expressieve opvolging der woorden
op één hoogte: „Zie de dienstmaagd des Heeren;
— mij geschiede naar Uw woord.“

Stille weekde van schitterende soberheid...
Daar groeit onder het zielvol praeludeeren ge-
dachte tot daad in de parelende jubel: „Mijn ziel
verheft Gods eer“.

Het pure vuur van loutere verrukking brandt in stralende melodie:

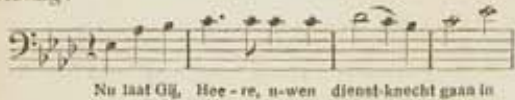

In stijgende strengeling van sopraan en koorstemmen, telkens een halve toon hooger, ten slotte weerkerend tot den oorsprong in „Hoe heilig is Zijn Naam“, wordt van die liefelijk-zangerige wijs een kerstkrans van twinkende tonen gewonden.

Uit iedere bladzij van dit klankverhaal van Jezus' komst straalt de genade van het kunstenaarschap.

En nog zijn er in dit hoogland der muziek toppen van grootscher verhevenheid. Ook de Engelenzang, in deze origineele opvolging en uitwerking, is rijk van klank en kleur.

Maar onverwoordbaar prachtig, door de donkere gedragenheid van de basmelodie, en de vredige vreugde der opvoering tot het Licht klinkt Simeons Lofzang:

Vrome tonen bouwden hier een klankmonument van mannelijke ontroering.

Wie de innerlijke, innige vrede heeft gevoeld in die klare en diepe melodie, die heeft met Kerstmis niet alleen van den begenadigden Simeon gelezen, maar heeft hem gehoord: een zang van wonder-vredige woorden op wonderlijk-vredige toon.

De aanbidding der Wijzen, die hun schatten ontsluiten, het majestueuze slotkoor met zijn aangrijpend: „Gij huis Israëls! Gij huis Aarons! Gij huis van Levi! Looft den Heere!“ — we laten ze verder buiten bespreking.

Het slotkoor vormt werkelijk een slot, en de sluiting is goed en af.

Wat zal, muzikaal, de Epiloog nu nog?

Eén van tweeën: de compositie bederven door de indruk van het geheel te verzwakken, of de totaalbewerking versterken door zuivere declamatie en massa-unisono-zang.

Zooals wij het oratorium hoorden uitvoeren, vonden we de epiloog, als vooral in zoo'n milieu aangrijpende Evangelie-verkondiging en uiting van gemeenschappelijke dank zeer te waardeeren. Maar we zijn er ons wel van bewust, dat daarbij talrijke niet-specifiek-muzikale factoren in 't spel waren. Herinnering aan de Dienst des Woords, n.l. Evangelieprediking en zang der gemeente doet bij gebrekkige uitvoering in musici veel vergeven dat in de concertzaal nu eenmaal evenmin als in de kerk onbecritiseerd mag blijven. Als verwarring van concertzaal met kerk mocht leiden tot vermindering van de muzikale eischen voor deze sluiting van het slot, dan hopen we dat ze voor goed geschrapt wordt, op voorstel van den componist.

Gaarne zouden we nog uitvoeriger ingegaan zijn op dit bij uitstek nationale, Christelijke, muziek-

werk, maar bijna te lang reeds maakten we deze artikelenrij.

We hopen, dat het repertoire van menige oratoriumvereniging met Hubert Cuypers' Kerstoratorium verrijkt zal worden!

J. L. F.

Vragen van Jongeren

„Goed bedoeld vermaan..... maar toch.....“

Als bedoeld voor deze rubriek van ons blad ontving ik het volgende merkwaardige briefje, dat ik hier geheel doe afdrukken.

„Ik zou ook graag uw oordeel willen weten over een vraag, op gevaar af, dat U zeggen zult: Je bent nog veel te jong, want ik ben nog geen veertien jaar, maar ik waag het er maar op. Als ik ondeugend of brutaal ben, waarschuw moeder me steeds en houdt me voor wat diegene te wachten heeft, die haar Vader en Moeder veracht. Ik weet zelf ook heel goed hoe ik leven moet, maar het te doen, dat is zoo moeilijk voor mij. En wat moeders waarschuwingen betreft, ik ben van meening, dat Moe daar niet bepaald goed aan doet. Als we naar de kerk geweest zijn en de preek (volgens moeders meening) precies op mij past, maakt Moe mij daar dikwijls opmerkzaam op (ja moeder sluit zichzelf er niet buiten). Ik erger me daaraan, dan stoort Moe mij in mijn denken over het gehoorde. Ik neem me vaak voor om me te beteren, maar als Moe dan zegt: Heb je wel gehoord wat Dominee zei van dit en dat?, dan zijn mijn goede voornemens al weer weg. Moeder zegt, dat het haar plicht is, dat te vragen, en me te waarschuwen. Maar ik heb toch ook nog gevoel. Mijn vraag is deze: is het zielkundig van Moeder om in mijn gedachten te dringen? Ik hoop, dat ik door uw antwoord opheldering zal krijgen in deze zaak. U mocht soms denken, dat ik geheel op mijn eigen houtje handel, maar dat is niet zoo, ik heb van Vader en Moeder toestemming gekregen, en toen ik klaar was, hebben beiden den brief gelezen.“

Ik noem dit briefje uiterst merkwaardig, in de eerste plaats om de groote eerlijkheid, die eruit spreekt, en in de tweede plaats om het feit, dat hier ouders zijn, die bij een verschil van meening met hun kind het goed vinden, dat dat kind een beroep doet op onze rubriek in „De Reformatie“. Een dertienjarige meisje vraagt hier, ook dat is merkwaardig; vooral als wij erop letten, wat zij vraagt: haar denken over de preek wordt gestoord door moeders opmerkingen.

Maar daar is nog een reden waarom ik dit briefje als iets heel bijzonders beschouw. Dat is om het gevaar, dat deze ouders riskeeren, dat ik het met hun kind eens zou kunnen zijn; en wat dan? Nu zij echter eenmaal goed gevonden hebben, dat ons lezeresje mij schrijft, moeten zij ook riskeeren, dat ik een paar dingen zeg, die zij misschien minder prettig vinden. Ik vertrouw echter, dat zij zelf den zullen aanvaarden, omdat we toch ook in deze rubriek het waarachtig heil zoeken van onze jonge menschen.

Eigenlijk worden in dezen brief twee kwesties behandeld. In de eerste plaats het eigenaardige: „als ik ondeugend of brutaal ben, waarschuw moeder mij steeds en houdt mij voor wat diegene te wachten heeft, die vader en

moeder veracht“. Indien dit zoo juist is weergegeven, (en ik moet aannemen, dat dit zoo is, want ook de ouders hebben den brief gelezen), dan moet ik toch zeggen, dat ik mij wel voor kan stellen, dat het kind bij zoo'n vermaning wat wordt geprikkeld, al is dat dan ook niet goed van dat kind. Wanneer een kind eens ondeugend is of wanneer het eens een ongepast woord zegt, beteekent dat direct, dat het kind vader en moeder veracht? Immers neen. Dit lijkt bedenkelijk veel op een vermaning, die direkt dik doet, en de dingen zoo algemeen maakt. We moeten bij de opvoeding van onze kinderen nooit direkt een algemeen regel bij de hand hebben om die toe te passen. Het geval zelf moet uitgeplozen worden.

En wat nu betreft de vraag of we dan niet het kind ernstig moeten waarschuwen toch vooral vader en moeder niet te verachten, dan zeg ik, natuurlijk mogen we dat. Maar wat is dat: „vader en moeder verachten“? Is dat hetzelfde als eens ondeugend zijn of in een driftig oogenblik een brutaal antwoord geven?

Bovendien, ook dat moet mij van het hart, ouders vinden dikwijls hun kinderen van 13, 14 jaar erg brutaal, omdat zij vergeten, dat die kinderen langzamerhand groot worden, en langzamerhand ook een eigen meening krijgen. En al moeten die meeningen er nu wel onder, indien die meeningen inderdaad fout zijn, over ondergeschikte dingen mogen toch 13- en 14-jarige kinderen wel een andere meening hebben dan de ouders. Het doel van de opvoeding is toch de kinderen te brengen tot zelfstandigheid. En nu is juist het gevaar zoo groot, dat we de kinderen prikkelen tot grotere brutaliteit door hen de wegen af te snijden om ook in kleinere dingen eens een opinie te hebben, die afwijkt van de onze. Daardoor toch komt er bij het kind een ietwat recalcitrante instelling en heeft het de neiging om als het ware te zoeken naar meer punten, waarin het van ons afwijkt.

Anderzijds gelieve mijn vraagstertje te bedenken, dat als moeder zegt, dat degene, die vader en moeder veracht een oordeel ontvangt, zij daarmee heusch niet bedoelt, dat haar eigen dochttertje bezig is vader en moeder te verachten. Ik denk, als een buurvrouw zou zeggen: „Jouw dochttertje veracht vader en moeder“, dat moeder het dan wel heel erg vóór haar dochttertje zou opnemen!

Maar nu wil ik wel een vraag doen. Moet ik nu aan het kind verzoeken om de overdrijving van moeder niet heelemaal ernstig te nemen, of moet ik liever aan de moeder verzoeken niet meer te overdrijven?

En nu de tweede kwestie. Hier sta ik heelemaal aan den kant van het meisje. Al is het waar, dat moeder zichzelf er niet buiten sluit, dan werkt het toch verkeerd wanneer een kind, dat uit de kerk komt, hooren moet: dat en dat past precies op jou.

Uit het schrijven blijkt wel, dat we met een dertienjarige te doen hebben, die door God gezegend is met een helder verstand. Een paar taalfouten, die we in haar schrijven verbeteren, komen ongetwijfeld op rekening van het feit, dat we te doen hebben met het dochttertje van een schipper, maar het schrijven als zoodanig zegt ons omtrent dit meisje wel iets. (Ook het feit, dat zij schreef, zegt wel iets; daar komt niet ieder toe in zoo'n geval. Evengoed als het ook omtrent de ouders iets zegt, dat zij goed vonden, dat in dit geval geschreven werd. En dat gemeenschappelijk goed gevonden schrijven bewijst ook wel, dat de verhouding toch werkelijk nog niet zoo slecht is, als men oppervlakkig geneigd zou zijn te denken). Welnu dan, met deze gegevens in de hand vraag ik mij toch af, waarom moeder meent, dat zij, telkens als er in de preek

„Geen antwoord“, was het weinig bemoedigende bescheid, waarmede de portier van dit deftige wetenschappelijke genootschap den ijverigen boekbinders-leerling naar huis zond. In datzelfde jaar (1812) begint hij een regelmatige briefwisseling met zijn vriend Abbot, die hij op de avondcursussen had leeren kennen. Deze was anderhalf jaar jonger dan hij, maar had een uitstekende schoolopleiding genoten, zoodat Faraday hoog tegen hem opzag. De bedoeling van deze briefwisseling zet hij in zijn eerste brief uitvoerig uiteen. Hij wil een gelegenheid hebben zijn gedachten te formuleeren en verslag te doen over de natuurkundige proeven, die hij in de avonden deed. Reeds deze eerste brief doet verwonderd staan over de kennis, maar ook over de algemeene vorming die de zoon van den grofsmid zich door eigen inspanning had weten eigen te maken. De stijl is vloeiend als van een ervaren schrijver, hoffelijk en fijn geestig als van iemand, die gewend is zich in de hoogste kringen te bewegen. Het relaas van zijn proeven over galvanische elementen verradt een kennis en inzicht en een vermogen de feiten te combineren, welke, bij een dergelijke primitieve opleiding, alleen uit genialiteit kunnen worden „verklaard“. Hoe ernstig zijn levensopvatting was blijkt uit een brief van eenige maanden later. Hij heeft het over vriendschap en schrijft dan:

„Ik gevoel dat elke handeling in ons leven betrokken moet worden op een Hooger Wezen en dat wij in niets tegen Zijn wil mogen ingaan. Deze gedachte doet mij buitengewoon ontevreden zijn met de algemeen gangbare en ook met oudere opvattingen over vriendschap... Een waren vriend zou ik willen definiëren als iemand, die zijn metgezel (companion) wil dienen het eerst na (next to) zijn God.“

Aangemoedigd door Mr Dance, die hem de introductie tot de voordrachten van Davy had ver-

loot gezegd haar dan soms niet God, zood moet? Laten, opdr opmerking king van

Laat zij na de pre was, eens aan datge beteekenis meen gest bij gelegen rulk een nemend.

En van is, telkens op wijzen, te grijpen woorden v Woord va

Tenslotte kent „wat in de pre was gezeg een buurv die preek moeder, al van wat l moeders v

Een ges

Onder in het B meerde

Wij be telijke wijs. Dit door...

openba van hij al kerstenen (waarop l bloeien z principiee heidsor ning) gegt Vinet ach tijds was is losgeki niet de b punt lage

Gelukki het woort Ook later (de gesch hebben n in onze S den oot

schaft, ri verzoek i laborator zijn ambi uitgewerk keurig ge pleegt ov der Royal schap, wa antwoord schen spe accepteert niet“. Dit beslissend sistent an van welk 1858 is hi eerst als i daarna al volgens a slotte, n recteur v 1813 ver groote rei day op d langstellin gewend v nemen. A gewoonten uitvoerig, Met veel dat hij va en zoodra die beest teeren or sporen. L vader wa hartelijke lijke omg

POPULAIR-WETEN- SCHADDELUKE SCHETSEN

Michael Faraday.

Ieder die zich eenige, zij het ook elementaire, kennis der natuurkunde heeft eigen gemaakt, heeft daarbij zeker ook wel eens den naam van Michael Faraday ontmoet. Daarom zal het wel niet al te gewaagd zijn te veronderstellen, dat het feit, dat Faraday behoorde tot de grootste natuurkundigen der vorige eeuw, een vrij algemeene bekendheid geniet. Veel minder bekend is echter, dat deze geniale onderzoeker, ook een overtuigd en dieplevend Christen geweest is, die zijn geheele leven de volstrekte autoriteit van den Bijbel heeft beleden, ja, die zelfs, en dat juist in de belangrijkste periode van zijn wetenschappelijk werken, gedurende bijna vier jaar in een eenvoudige kerkelijke gemeenschap de rol van ouderling-predikant heeft vervuld.

Deze overweging was voor mij aanleiding in dit blad eens iets uit den merkwaardigen levensloop van dezen Christen-natuurkundige mede te deelen. Het is daarbij dus niet mijn bedoeling zijn belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen uiteen te zetten, maar om, en dat hoofdzakelijk aan de hand van zijn brieven, waaruit zoowel de diepte als de eenvoud van zijn geloof telkens spreekt, hem als Christen te doen kennen.¹⁾

De omgeving waarin Michael Faraday op 22 Sept. 1791 te Londen werd geboren, hield weinig belofte in voor een wetenschappelijke loopbaan. Zijn vader was grofsmid, hoewel zijn zwak gestel hem voor dit beroep niet zeer geschikt maakte. In 1801, een tijd van abnormaal hooge graanprijzen, stond het gezin, waartoe de 10-jarige Michael behoorde,

zelfs ingeschreven op de lijst van de ondersteunden. Voor goed onderwijs was dus zeker geen geld beschikbaar. Faraday schrijft later, dat hij slechts de beginselen van lezen, schrijven en rekenen op de gewone lagere school heeft geleerd. Uit zijn jeugd is weinig meer bekend, dan dat hij veel en lastige vragen kon stellen. Als dertienjarige jongen wordt hij loopjongen bij een boekhandelaar. Zijn voornaamste taak was het rondbrengen en terughalen van couranten, die door zijn baas ter lezing werden uitgeleend. Hij vertelt daar later zelf van, dat hij 's Zondagsmorgens zeer vroeg opstond, om zijn werk te verrichten, en als hij bij de klanten de boodschap kreeg dat de courant nog niet gelezen was, dan vroeg hij dringend ze toch te mogen medenemen, want hij gevoelde zich zeer ongelukkig als hij niet tijdig genoeg thuis kon komen om met zijn ouders naar de kerk te gaan. Na een vierjarige loopjongenspraktijk mocht hij het boekbinden leeren. Daarbij kreeg hij veel populair wetenschappelijke boeken in handen, die hij met graagte en, zooals spoedig bleek, met vrucht las. Vooral scheikunde en electriciteit oefenden een groote aantrekkingskracht op hem uit. Reeds toen openbaarde zich zijn aanleg als experimentator. „Ik deed eenvoudige scheikundige proeven, voorzoover de kosten daarvan bestreden konden worden met eenige stuivers per week, en construeerde ook een electrischeer-machine“. Van zijn broer, blijkbaar al een sport hooger op de maatschappelijke ladder, aanvaardde hij van tijd tot tijd dankbaar een shilling om populair avondvoordrachten over natuur- en scheikunde te volgen. Een klant van zijn patroon verschafte hem toegang tot vier voordrachten van Davy, een beroemd scheikundige. Faraday maakte ijverig aantekeningen, werkte ze thuis netjes uit, voorzag ze van teekeningen en... zond ze naar den president van de Royal Society, „in mijn onkunde van de wereld en eenvoudigheid van geest“.